

ریسک‌های مرتبط با عملیات تجاری

یکی از مخاطرات مهمی که ممکن است در رابطه با عملیات هر بانک اسلامی اتفاق بیفتد، «ریسک اعتماد»(fiduciary risk) است. بر اساس تعریف، ریسک اعتماد عبارت است از: خطری که در اثر فعالیت یک طرف معامله به‌عنوان وکیل یا نماینده طرف دیگر به وقوع می‌پیوندد. این ریسک در شرایطی ایجاد می‌شود که وکیل در راستای منافع موکلان خود حرکت نکرده و منافع خود یا دیگران را در اولویت قرار دهد. ریسک اعتماد به‌صورت ویژه در بانک‌های اسلامی دارای اهمیت است؛ زیرا بر خلاف بانک‌های متعارف که عمده منابع خود را براساس عقد قرض از سپرده‌گذاران دریافت کرده و براساس همین عقد در اختیار مشتریان قرار می‌دهند، بانک‌های اسلامی از عقود دیگری استفاده می‌کنند. توضیح آنکه بانک‌های اسلامی در ایران از عقد و کالت یا در سایر کشورهای اسلامی معمولاً از عقد مضاربه جهت تجهیز سپرده‌های سپرده‌گذار استفاده می‌کنند که براساس این عقد (عقد مضاربه)، بانک وکیل مستضربان خواهد بود. در واقع سپرده‌های مشتریان به ملکیت بانک درنیاوده و بانک وظیفه دارد به بهترین نحو از این سپرده‌ها برای ایجاد سود (در چارچوب ضوابط شرعی) استفاده کند. در اینجا این احتمال وجود دارد که بانک به هر دلیل در راستای حداکثرسازی منافع سپرده‌گذاران حرکت نکرده و این منشأ ایجاد ریسک اعتماد در حوزه تجهیز منابع برای بانک اسلامی خواهد بود. از سوی دیگر، در حوزه تخصیص منابع نیز بخش مهمی از تسهیلات اکثر بانک‌های اسلامی را عقود مشارکتی شکل می‌دهند که در آنها بانک مالکیت خود را حفظ کرده و منابع را در اختیار مشتری قرار می‌دهد تا از آنها استفاده کند؛ لذا این احتمال وجود دارد که مشتری از منابع بانک به بهترین شیوه استفاده کرده و بانک به این دلیل با مخاطراتی مواجه شود. به نظر می‌رسد بانک‌های اسلامی می‌توانند با استفاده از تدابیر گوناگون، ریسک اعتماد در عملکرد خود را مدبریت کنند که کاهش میزان استفاده از عقود مشارکتی یکی از آنهاست. در واقع، یکی از مهم‌ترین دلایل ایجاد ریسک اعتماد در بانک‌های اسلامی (به‌ویژه بانک‌های تجاری اسلامی)، استفاده از عقود مشارکتی است. دلایل این مسئله آن است که این عقود به‌دلیل مشارکت بانک و مشتری (ماهیت اخفی دارند و در آنها منابع به مشتری تملیک نمی‌شود (در ملکیت بانک باقی می‌ماند)، بنابراین است است تا بانک با اقتضانات حفظ مالکیت پایبند باشد. به‌عنوان مثال، لازم است بانک به صورت پیوسته بر پروژه تأمین مالی شده (موضوع مشارکت) نظارت کند یا اینکه سود قطعی در پایان پروژه محاسبه شود. تمامی موارد مذکور سبب می‌شود که اجرای عقود مشارکتی برای بانک‌های اسلامی (به‌ویژه بانک‌های تجاری اسلامی) سخت و هزینه‌بر باشد و منشأ ایجاد ریسک‌های مختلف (به‌ویژه ریسک اعتماد) شود؛ چراکه اجرای صحیح و واقعی عقود مشارکتی فراتر از وظیفه واسطه‌گر ی بانک بوده و نیاز است بانک مستقیماً درگیر شرکت اقتصادی شود. بر این اساس، بانک‌های اسلامی در سطح بین‌المللی تلاش می‌کنند تا با کاهش میزان استفاده از عقود مشارکتی و جایگزین کردن آن با عقود میدالهای، ریسک‌های مرتبط با عملیات تجاری خود را به‌صورت گسترده کاهش دهند. در این رابطه مورد سید تمهيلات بانک‌های اسلامی در کشورهای مختلف به خوبی نشان می‌دهد که میزان استفاده از عقود مشارکتی در آنها معمولاً زیر ۱۰ درصد است. در واقع حدود ۹۰درصد تسهیلات با استفاده از عقود میدال‌های (به‌ویژه مراجه) پرداخت می‌شود. علاوه‌بر مسئله کاهش استفاده از عقود مشارکتی، بانک‌های اسلامی می‌توانند از طریق ایجاد تنوع در شیوه‌های جذب سپرده، ریسک اعتماد در فعالیت‌های خود، امدیریت کنند.

اقدامی مهم در روند توسعه اقتصادی

بانکداری اسلامی تنها در ریافت سود (آنچه را نامیدمی می‌شود) ممنوع است، بلکه اوراق قرضه، عقود مدت‌دار و قراردادهای بانکی خاص، به شکل رایج در غرب، به‌عنوان مثال در بانک‌های آمریکایی نیز وجود ندارد. همچنین براساس قوانین بانک‌های اسلامی، فرد نمی‌تواند چیزی را معامله کند که هنوز وجود خارجی ندارد. این خود مالک آن نیست. این عملی است که به گفته برخی کارشناسان، از خطر فروریختن «دمینو» گونه بانک‌ها، شبیه آنچه در بحران مالی در بانک‌های آمریکایی و اروپایی اتفاق افتاد، می‌کاهد. البته این رانیز نباید از نظر دور داشت که رابطه بانک‌های اسلامی با تجارت و دادوستد دیگر سیستم‌های بانکی و مالی به همین نسبت محدودتر است. بانک‌های اسلامی در مقابل، سود موردنیز برای بقای خود را از راه‌هایی همچون بستن قراردادهای مشارکتی تأمین می‌کنند. بدین ترتیب ریسک بانک در یک پروژه به‌عنوان شریک وارد می‌شود و سهمی از سود حاصل در ریافت می‌کند؛ البته اگر پروژه‌ها با شکست مواجه شود، دارایی بانک نیز از بین خواهد رفت. این بانک‌ها از طریق ابزارهای تأمین مالی جدید برگرفته از عقود اسلامی مانند مراجه، اجاره، مشارکت در تأمین مالی تعداد زیادی از پروژه‌های کوچک و متوسط موفق بوده‌اند که در شرایط وجود نداشتن بانک‌های اسلامی چنین پروژه‌هایی نمی‌توانستند در سیستم بانکی موجود (که بر شایستگی اعتباری و ضمانت‌های مالی استوارند) به‌منبع مالی موردنیز دست یابند. این در حالی است که کمک به چنین پروژه‌هایی اقدامی مهم در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی است. در همه عملیات بانکی دو عمل تجهیز منابع و مدیریت مصارف از جمله مهم‌ترین عملیات بانکی است که بانک را به صورت یک واحد مالی از دیگر واحدهای اقتصادی متمایز می‌کند. نظام بانکداری بدون ربا نیز از این قاعده مستثنی نبوده و بانک اسلامی نیز نظیر سایر بانک‌ها یا استفاده از منابع پس‌انداز گروهی از افراد جامعه، نیازهای مالی دیگر گروه‌ها را تأمین می‌کند. بدین ترتیب از نظر منظر انکار بر منابع پس‌انداز جامعه، تفاوتی بین بانکداری سنتی متداول در کشورهای دیگر با بانکداری بدون ربا وجود ندارد؛ اما آنچه بانکداری بدون ربا را از بانکداری سنتی متمایز می‌کند، ماهیت و شکل آن است. اصولاً شیوه‌های رفتاری در چارچوب روابط حقوقی که بین بانک و مشتری به وجود می‌آید، شکل می‌گیرد. البته آن دسته از عملیات بانکی که تابع اصول و ضوابط مشابهی هستند، چه در محیط اسلامی و چه غیراسلامی، نباید از یکدیگر متفاوت باشند؛ چراکه آن دسته از رفتارها و روابط حقوقی بین بانک و مشتری که ما موازین اسلامی در تعارض نباشند، در محیط اسلامی هم پذیرفته شده‌اند.

گزارش یک

یبناز قاسمی

آ

ب

پ

ت

ث

ج

چ

ح

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

با توجه به اینکه در لایحه بودجه ۱۹۷افزایش حقوق کارکنان دولت به صورت متغیر پیش بینی شده، بنابراین این سنسار یو می توانند در تعیین حقوق کارگران نیز اجرا شود و به جای تعیین عدد ثابت با توجه به نرخ تورم و افزایش هزینه‌های معیشتی به صورت متغیر افزایش یابد تا در یک دوره پنج ساله فاصله دستمزد تا معیشت کارگران بهبود یابد. هر ساله از مهرماه نمایندگان کارگری، کارفرمایی و دولت با تشکیل جلسات متعدد میزان افزایش دستمزد کارگران را برای آینده بررسی می‌کنند. هرچند چانه‌زنی نمایندگان کارگری بیش از دیگران است، اما در نهایت در پایان بهمن‌ماه با اعمال نفوذ نماینده دولت به بهانه احتمال افزایش تورم با رشد نرخ دستمزد، طرفین متقاعد شده و حقوق کارگران اندکی بالا می‌رود. براساس مصوبه ۲۵ اسفند سال گذشته شورای عالی کار، حداقل دستمزد سال ۹۶ با افزایش ۱۴/۵ درصدی از ۸۱۲ هزار و ۱۶۶ تومان به ۹۲۹ هزار و ۹۳۱ تومان افزایش یافت. همچنین حداقل دستمزد افرادی که پایه حقوق آنها در سال ۹۵ بیش از ۸۱۲ هزار و ۱۶۶ تومان بود، به میزان ۱۲ درصد نسبت به پایه حقوق ۹۵افزایش یافت. به گفته معاون وزیر کار اسامل با توجه به اینکه در لایحه بودجه ۹۷افزایش حقوق کارکنان دولت به صورت متغیر پیش‌بینی شده، به‌نحوی که حقوق‌های کمتر از ۵ میلیون به صورت پلکانی بین ۱۵ تا ۱۸ درصد افزایش می‌یابد، بنابراین در صورت تصویب این تبصره در مجلس شورای اسلامی، این سناریو می‌تواند در نحوه تعیین میزان دستمزد کارگران مؤثر باشد، به‌طوری که میزان افزایش دستمزد برای سطوح مختلف مزدی یک میزان ثابت نباشد، بلکه دستمزد حداقل‌بگیران بیش از سایر سطوح مزدی افزایش یابد.

آ

ب

پ

ت

ث

ج

ح

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض

ط

ظ

ع

ف

ق

ک

گ

گ

د

ذ

ر

ز

س

ص

ض